

Інститут
обдарованої дитини
НАПН України

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
«ПСИХОЛОГІЯ ОБДАРОВАНОСТІ
ТА ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ»

Рівень вищої освіти	третій (освітньо-науковий)
Спеціальність	011 «Освітні, педагогічні науки»
Спеціалізація / освітньо-наукова програма	«Освіта та розвиток обдарованої особистості»
Компонент освітньо-наукової програми	Нормативна навчальна дисципліна
Курс/Семестр	1 курс, 1 семестр
Обсяг дисципліни, кредити ЄКТС/загальна кількість годин	3 ЄКТС /90 год.
Вид занять	Лекційні, семінарські
Мова викладання	українська
Форми поточного та підсумкового контролю	Тематичне тестування, оформлення презентації, написання реферату, підготовка есе, іспит
Викладач	Садова Мирослава Анатоліївна, доктор психологічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу інтелектуального розвитку обдарованої особистості. E-mail: Sadova83@uke.net
Консультації	Здійснюються за запитом здобувачів
Анотація дисципліни	Дисципліна «Психологія обдарованості та обдарованої особистості» є нормативною навчальною дисципліною в структурі базової педагогічної освіти і поряд з іншими курсами закладає основи професійної підготовки здобувачів освіти ОП «Освіта та розвиток обдарованої особистості». Робочою програмою дисципліни «Психологія обдарованості та обдарованої особистості» передбачається ознайомлення аспірантів в історичній ретроспективі з теоретичними підходами до з'ясування суті психології обдарованості; розкриттям сучасних теорій обдарованості в психологічному контексті; типовими психічними якостями обдарованих дітей різних вікових категорій; з диференціацією етнічних, статевих та вікових відмінностей серед обдарованої особистості; неординарними здібностями обдарованої особистості; психологічними факторами розвитку обдарованості; з розвитком психіки та протікання психічних процесів, що впливає на рівень розвитку обдарованої особистості; з проектуванням даних психічного розвитку обдарованості на площину академічних та професійних досягнень особистості; з валідними і надійними психологічними методами та методиками виявлення обдарованих дітей різних вікових категорій; зі створенням психологічного клімату для ефективного розвитку обдарованої особистості; умінням створювати психологічний портрет обдарованої особистості.

<p>Мета викладання дисципліни</p>	<p>Надання аспірантам теоретико-методологічних та практичних знань з курсу «Психологія обдарованості та обдарованої особистості», особливостей роботи з обдарованими дітьми та їх батьками, закономірностей перебігу творчого, інтелектуального процесу талановитих та геніальних людей, характеристик особистості обдарованих дітей та їх негарздів, умов і закономірностей розвитку потенціалу особистості, а також у формуванні та реалізації інтегративних інтелектуальних умінь і практичних навичок у майбутній професійній діяльності.</p>
<p>Програмні компетентності</p>	<p>Інтегральна компетентність (ІК): ІК-1. Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми у галузі освітніх, педагогічних наук та/або дослідницько-інноваційної діяльності, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.</p> <p>Загальні (ЗК): ЗК-3. Здатність до формування, абстрактного мислення, критичного аналізу та синтезу, оцінки сучасних наукових досягнень, генерування нових ідей / креативності при вирішенні дослідницьких і практичних завдань. ЗК-5. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми науково-педагогічного характеру.</p> <p>Спеціальні (СК): СК-1. Здатність здобувати глибокі знання у галузі обдарованості / обдарованої особистості. СК-3. Здатність розробляти і застосовувати методологію, визначати стратегію і план дій дослідження та моделювати, реалізовувати і розвивати процес вирішення нових наукових педагогічних проблем і задач в області обдарованості. СК-5. Здатність застосовувати якісні та кількісні методи при проведенні наукових педагогічних досліджень в галузі обдарованості / обдарованості особистості. СК-8. Здатність здійснювати освітньо-наукову діяльність у сфері педагогіки та психології обдарованості на всіх освітніх рівнях. СК-10. Здатність оволодівати професійними вміннями в роботі з обдарованими дітьми різних вікових категорій, надавати ефективні психолого-педагогічні послуги і толерантно ставитися до колег та обдарованих учасників освітнього процесу.</p>
<p>Програмні результати навчання</p>	<p>ПРН 1. Вміти демонструвати системний науковий світогляд; володіти сучасними теоріями і концепціями в області педагогіки обдарованості та психології обдарованої особистості, професійною етикою; демонструвати загальний культурний кругозір; нести відповідальність за особистий професійний розвиток.</p> <p>ПРН-8. Вміти застосовувати глибокі знання у галузі обдарованості / обдарованості особистості, за якою здобувач вищої освіти проводить дослідження; засвоювати основні концепції в практичній педагогічній діяльності, вирішувати теоретичні і практичні проблеми; оволодіти термінологією з досліджуваного наукового напрямку.</p> <p>ПРН-9. Знати принципи планування наукових досліджень та вимоги академічної доброчесності в освітній галузі; дотримуватися етичних норм, доброчесності та авторського права в проведенні наукових досліджень щодо обдарованості, презентації їх результатів в організації освітньої і професійно-педагогічної діяльності.</p> <p>ПРН-10. Знати яким чином розробляти і застосовувати методологію дослідження з урахуванням різних педагогічних концепцій, теорій, підходів, парадигм, шкіл, незалежно від їх методологічної спрямованості; визначати стратегічний план дослідження в області обдарованості;</p>

володіти навичками моделювання; усвідомлювати способи створення нового педагогічного знання; розвивати шляхи вирішення нових педагогічних проблем і реалізовувати нові ідеї в області обдарованості.

ПРН-11. Вміти розробляти і управляти освітніми і творчими професійно-педагогічними проектами у галузі обдарованості / обдарованості особистості.

ПРН-12. Вміти вибирати і доречно використовувати теоретичні (якісні) і релевантні критеріям і показникам емпіричні методи та технології педагогічного дослідження; застосовувати методи діагностики обдарованості, технології та методи статистичної обробки емпіричних даних великого обсягу та/або складної структури, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи; вибирати або створювати ефективні методики емпіричного педагогічного дослідження відповідно до критеріальних показників наукової розвідки у сфері обдарованості.

ПРН-14. Вміти керуватися у викладацькій діяльності принципами взаємодії з учасниками освітнього процесу; вміти вибудовувати освітній процес та взаємодію з обдарованими здобувачами освіти з урахуванням закономірностей їхнього психічного розвитку й зони найближчого розвитку; застосовувати сучасні та нові інтерактивні методи і форми навчання; аналізувати результати процесу їх використання в академічних групах; розробляти і рецензувати методичні рекомендації та навчальні посібники; вміти формувати освітнє середовище та використовувати професійні надбання в реалізації завдань інноваційної освітньої політики в області обдарованості.

Структура навчальної дисципліни	Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
		Денна форма				
		Усього	у тому числі			
			Л	Пр. (сем)	Ін д	Срс
1	2	3	5	6	7	
Змістовий модуль 1.						
Психологічні особливості обдарованості та обдарованої особистості, її зміст в системі наукового знання						
Тема 1. Вступ до психології обдарованості та обдарованої особистості	10	2	2		4	
Тема 2. Генезис обдарованості. Сучасні психологічні проблеми вивчення обдарованості та обдарованої особистості	10	2	2		4	
Тема 3. Психологічні складові обдарованості: інтелект, творчість, мотивація	10	2	2		6	
Тема 4. Види обдарованості	10	2	2		6	
Разом за змістовим модулем 1	40	8	8		20	
Змістовий модуль 2.						
Психологічний супровід та психологічна допомога обдарованим дітям і учасниками навчально-виховного процесу						
Тема 5. Психологічні методи дослідження обдарованості	10	2	2		6	
Тема 6. Корекційно-розвивальна робота з обдарованими дітьми різних вікових категорій	10	2	2		6	

	Тема 7. Психологічні особливості навчання та підготовки вчителів до роботи з обдарованими дітьми та їх сім'ями	10	2	2	8
	Тема 8. Психологічний портрет обдарованої особистості	20	2	-	20
	Разом за змістовим модулем 2	50	8	6	40
	Усього годин	90	16	14	60

Зміст навчальної дисципліни	<p align="center">Змістовний модуль 1.</p> <p align="center">Психологічні особливості обдарованості та обдарованої особистості, її зміст в системі наукового знання</p> <p>Тема 1. Вступ до психології обдарованості та обдарованої особистості Основні категорії: обдарованість, талант, геніальність, задатки, здібності, загальні здібності, спеціальні здібності. Характеристика основних теоретичних підходів до дослідження психологічних проблем «обдарованості». Завдання й значення курсу. Актуальність вивчення психологічних проблем обдарованості.</p> <p>Тема 2. Генезис обдарованості. Сучасні психологічні проблеми вивчення обдарованості та обдарованої особистості Прояв обдарованості у різні вікові періоди (дошкільний, молодший шкільний вік, підлітковий період, старшокласник). Проблема розвитку творчих здібностей, обдарованості, таланту, здібностей. Сучасні підходи та прикладні дослідження до проблеми обдарованості. Вік та прояв специфічної обдарованості. Загальний аналіз новітніх концепцій обдарованості. Системно-стратегічний підхід до вивчення обдарованості. Типологія обдарованої особистості.</p> <p>Тема 3. Психологічні складові обдарованості: інтелект, творчість, мотивація Інтелект: загальна характеристика. Концепції інтелекту (Дж. Гілфорд). Модель інтелекту обдарованості Дж.Рензулі. Співвідношення між інтелектом, мисленням, розумом, творчістю, обдарованістю. Модель Блума «Таксономія цілей навчання». Визначення загальних та спеціальних здібностей за Дружининим В.Н. Поняття «творчий потенціал». Прояв творчого потенціалу в різних видах діяльності. Співвідношення творчого потенціалу та обдарованості. Творча обдарованість. Дослідження творчої обдарованості. Теоретичні сучасні підходи вітчизняних та зарубіжних психологів до вивчення творчого потенціалу. Особистість. Структура особистості. Мотиви в структурі особистості. Роль мотивації в прояві обдарованості. Концепція творчої обдарованості (А.М. Матюшкін), концепція вікової обдарованості (Н.С. Лейтес).</p> <p>Тема 4. Види обдарованості Діапазон прояву специфічної обдарованості. Види обдарованості. Наукова обдарованість. Технічна обдарованість. Спортивна обдарованість. Інші види обдарованості (організаторська, управлінська, військова, підприємницька та ін.). Прояв різних видів обдарованості у різні вікові періоди.</p>
	<p align="center">Змістовний модуль 2.</p> <p align="center">Психологічний супровід та психологічна допомога обдарованим дітям і учасниками навчально-виховного процесу</p> <p>Тема 5. Психологічні методи дослідження обдарованості Психодіагностичні тестові методики і технології дослідження обдарованості. Сучасні тестові методики. Розробка технологій вивчення обдарованих дітей. Прикладні сучасні дослідження особливостей обдарованої людини.</p> <p>Тема 6. Корекційно-розвивальна робота з обдарованими дітьми різних вікових категорій</p>

Корекція страхів та тривоги обдарованих дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Розвиток творчої обдарованості особистості. Розвиток когнітивної сфери обдарованої особистості. Розвиток мотиваційної сфери обдарованих.

Тема 7. Психологічні особливості навчання та підготовки вчителів до роботи з обдарованими дітьми та їх сім'єю

Загальні питання навчання і виховання обдарованих дітей. Існуючі моделі навчання обдарованих дітей. Психологічна підготовка батьків і вчителів до роботи з обдарованими дітьми. Сучасні системи та технології підтримки, розвитку загальної обдарованості дітей та підлітків в умовах шкільного навчання.

Тема 8. Психологічний портрет обдарованої особистості

Виявлення обдарованого досліджуваного (допустима знаменита обдарована особистість); короткий опис біографії обдарованої особистості; опис психологічних негативних та позитивних рис особистості за рахунок спостереження чи психологічних особистісних методик; визначення психотипу особистості загалом; опис типу вербальної та невербальної комунікації обдарованої особистості; визначення основного виду обдарованості за рахунок методу спостереження та психодіагностичних методик; опис основних зовнішніх (фізіогномічних) рис обличчя; аналіз підпису; оформлення та захист презентації.

Контроль і оцінювання результатів навчання

Принципи, критерії, процедура та шкала оцінювання
Основними принципами оцінювання результатів опанування навчальної дисципліни є:

- об'єктивності (оцінка має відповідати істинній якості та кількості засвоєних знань, компетентностей і результатів навчання);
- прозорості (максимальній ясності та відкритості процедури, критеріїв і шкал оцінювання результатів навчання);
- систематичності (перевірка якості опанування навчальної дисципліни здійснюється систематично, за кожною темою);
- дієвості (корекція та вдосконалення, за потреби, компетентностей і результатів навчання відповідно до вимог освітньо-наукової програми);
- індивідуального підходу (об'єктивна і справедлива оцінка відповідно до зусиль, затрачених здобувачем PhD, дотриманням ним вимог академічної доброчесності та реальних результатів навчання); педагогічного оптимізму (зорієнтованість оцінювання на пошук особистісних ресурсів здобувача PhD у контексті успішного опанування навчальної дисципліни, стимулювання нових досягнень у навчальній роботі).

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача PhD при оцінюванні результатів поточного та підсумкового контролів, є:

- повнота і вчасність виконання всіх видів навчальної роботи, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);
- вміння застосовувати теоретичні положення в практиці професійної діяльності під час розв'язання індивідуально-дослідницьких завдань, здійснювати аналіз ситуацій педагогічної взаємодії з метою її вдосконалення та корекції.

Оцінювання результатів навчання аспірантів у формі заліку здійснюється за 100-бальною шкалою, шкалою ECTS та національною шкалою.

Розподіл балів, які отримують аспіранти

Т1*	Т2	Т3	Т4	Т5	Т6	Т7	Т8	ІНДЗ**	Разом
7***	7	7	7	7	7	7	7	44****	100

Примітка: * Т1, Т2 ... Т8 – теми.

**ІНДЗ – індивідуальне навчально-дослідне завдання.

***7 – максимальна сума балів, яку можна набрати за тему.

****44 – максимальна сума балів, яку можна набрати за виконання ІНДЗ.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для іспиту
90-100	A	Відмінно
82-89	B	Добре
74-81	C	
64-73	D	Задовільно
60-63	E	
35-59	FX	Незадовільно
01-34	F	

Політика навчальної дисципліни

Політика щодо академічної доброчесності

Учасники освітнього процесу у своїй академічній діяльності мають дотримуватись академічної доброчесності з усіх питань цього курсу; посилаються на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримуватись норм законодавства про авторське право і суміжні права; дотримуватись загальноприйнятих морально-етичних норм і правил поведінки.

Порушення академічної доброчесності тягне за собою академічну відповідальність.

Політика щодо відвідування занять

Відвідування лекцій та семінарських занять з курсу є обов'язковим, воно забезпечує краще розуміння матеріалу, дає можливість простежити зв'язок між теоретичною інформацією та її прикладним аспектом, сформувати систему знань та ґрунтовно підготуватись до іспиту.

За об'єктивних причин (хвороба, стажування тощо) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із викладачем навчальної дисципліни).

Політика щодо термінів виконання завдань і перескладання

Відтермінування здачі завдань самостійної роботи (презентація, реферат, есе), у випадках вагової причини, може бути дозволене за умови надання необхідної документації.

Відтермінування складання заліку та іспиту у випадку вагомих причин та їх документального підтвердження може бути дозволене за умови погодження у науково-організаційному відділі Інституту.

Проведення навчальних занять, терміни та умови виконання навчальних завдань можуть бути адаптовані до запитів здобувачів освіти із документально підтвердженими особливими потребами. Відповідальністю здобувача освіти залишається вчасне надання таких документів.

Політика щодо правил поведінки на заняттях

Аспіранти беруть активну участь у всіх видах діяльності на заняттях, виконують навчальні завдання вчасно, відповідно до робочої навчальної програми, активно включаються і за потреби ініціюють спільну (групову роботу) під час семінарських занять. Спілкування учасників освітнього процесу відбувається на засадах партнерських стосунків, взаємодопомоги, толерантності та взаємної поваги.

Рекомендована література

Основна:

1. Психологічні особливості лідерської обдарованості: концепції, діагностика, тренінги : монографія / А. В. Мітлош, В. О. Моляко, В. С. Бажанюк, В. В. Камишин. – К. : Інститут обдарованої дитини, 2014. – 290.– Режим доступу – <https://lib.iitta.gov.ua/9847/>
2. Психологічні особливості роботи з спортивно обдарованими дітьми : монографія / Б. Б. Шаповалов, В. С. Бажанюк, В. В. Камишин. – К. : Інститут обдарованої дитини, 2014. – 230 с.– Режим доступу – <https://lib.iitta.gov.ua/9849/>
3. Василькевич Х.М., Костюк Г.С. Про здібності. Розвиток ідеї Г.С. Костюка в сучасних психологічних дослідженнях. Наук. Зап. ін-ту психології.К.: 2019. Вид. 20. Ч.І. С. 50-64.
4. Вовченко О.В. Про здібності людини. Талант. Позакласний час. 2017. №6. С. 45-47.
5. Добровольська Л.П., Яремчук СВ. Здібності як один з головних критеріїв природнього відбору. Педагогіка і психологія. 2016. № 2. С.73-78.
6. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / За ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики. Житомир: Вид-во: Рута, 2019.320 с

Додаткова:

1. Костюк Г.С. Здібності т їх розвиток у дітей. К.: 1963, 309 с.
2. Клименко В.В. Психологічні тести таланта. Харків: Фоліо,2016. 414 с.
3. Моляко В.А. Психологические проблемы творческой одарённости. К.: Ваклер, 2015. 271 с.
4. Робота практичного психолога з батьками обдарованих дітей //Обдарована дитина. 2017. № 5. С. 28 – 33.
5. Renzulli, J.S. (1994). Schools for talent development: A practical plan for total school improvement. Mansfield Center, CT: Creative Learning Press. 1994. 200 с.
6. Gardner, Howard, *Multiple Intelligences: The Theory in Practice*. 1993.189 с.

Інформаційні ресурси:

1. Gifted adolescents: Psychological behaviors, values, and developmental implications. [Mary Howard-Hamilton, Bridget A. Franks. 2018. URL: https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02783199509553656](https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02783199509553656)
2. No Child Is Just Born Gifted: Creating and Developing Unlimited Potential. *Barbara Clark is a past-president of the National Association for Gifted Children (NAGC)*. 2016. URL: <https://www.nagc.org/blog/no-child-just-born-gifted-creating-and-developing-unlimited-potential>
3. Gifted Children: How to Bring Out Their Potential. Enrichment activities can provide for very bright kids. By [Christian Fischer. Scientific american mind august. 2008. URL: https://www.scientificamerican.com/article/coaching-the-gifted-child/](https://www.scientificamerican.com/article/coaching-the-gifted-child/)
4. Assessment of student's potential based on the data concerning productivity and psychological comfort of education. Evaluación del potencial del alumno en base a datos relativos a productividad y confort psicológico educativos Ivan Sergeyeovich Samokhin; Marina Georgiyevna Sergeeva Elena Valeryevna Tabuyeva; Tatyana Gennadyevna Stanchulyak; Elena Georgiyevna Kolesina. Vol. 39 (# 02) Year 2018. Page 22. URL: <https://www.revistaespacios.com/a18v39n02/a18v39n02p22.pdf>
5. Excellence for high potential and gifted students. 2019. URL:

<https://education.nsw.gov.au/teaching-and-learning/school-excellence-and-accountability/school-excellence-in-action/effective-improvement-measures-and-strategies/excellence-for-high-potential-and-gifted-students>

6. Can Personal Goal Setting Tap the Potential of the Gifted Underachiever? [Dominique Morisano](#) [Bruce M. Shore](#) 2010. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02783193.2010.508156>
7. Ellen D. Fiedler. Gifted Children: The Promise of Potential/The Problems of Potential. Handbook of Psychosocial Characteristics of Exceptional Children. 1999. C. 401-441. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-4757-5375-2_16
8. Sandra Laujin. Psychotherapist, Psychologist, Neuropsychologist in Hong Kong. 2021. URL: <https://sandraujin.com/gifted-child?lang=en>
9. Pamela R. Clinkenbeard. Motivation and gifted students: implications of theory and research pamela. Clinkenbeard. University of Wisconsin-Whitewater. Psychology in the Schools, Vol. 49(7), 2012. P.1-10. URL: https://www.arts.unsw.edu.au/sites/default/files/documents/Motivation_and_Gifted_Students.pdf
10. High potential learners. 2021. URL: <https://www.birchcopse.co.uk/high-potential-learners>
11. Lisa Conrad. Personal Goal Setting and Self-Regulation for Gifted Children. 2022. URL: <https://globalgtchatpoweredbytagt.wordpress.com/2019/03/11/personal-goal-setting-and-self-regulation-for-gifted-children/>
12. Abu-Hamour, Bashir; Al-Hmouz, Hanan. A Study of Gifted High, Moderate, and Low Achievers in Their Personal Characteristics and Attitudes toward School and Teachers. International Journal of Special Education, v. 28 n. 3 p. 5-15. 2013. URL: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1024419>
13. [Aaron D. Gresson](#). [David G. Carter Sr.](#) In Search of the Potentially Gifted: Suggestions for the School Administrator. 2010. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00098655.1977.9959190?journalCode=vtch20>